

Motion till riksdagen 2017/18:3837

av **Andreas Carlson m.fl. (KD)**

Kriminalvården

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	2
Motivering	2
Återuppta utredning om kriminalvården	2
Missbruk i fängelser	3
Motverka radikaliserings.....	3
Villkorad frigivning	4
Unga klienter med restriktioner på häkte.....	4
Familjefokus i fängelse.....	5
Gör det lättare att hitta lämplig påföljd för unga brottslingar	5
Ökat antal platser vid Statens institutionsstyrelse (Sis)	6
Minska risken för skulduppbyggnad under tiden på anstalt.....	6
Tiden efter avslutat straff.....	7
Det civila samhällets betydelse.....	7

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återuppta den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård (dir. 2014:99) och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nolltolerans mot narkotika på anstalter och institutioner och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om senarelagd villkorlig frigivning vid vägran att lämna urinprov och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriminalvårdens roll i de nationella insatsteamerna mot extremism och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om restriktioner och isolering av barn i häkte och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anpassa anstalterna för familjeliv och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den kristdemokratiska rättspolitikerna bygger på insikten om människans ofullkomlighet. Brottlighet har alltid förekommit och kommer alltid att förekomma. Staten ska sträva efter att begränsa brottsligheten så långt det är möjligt. Denna inställning genomsyrar vår rättspolitik.

Ett fungerande rättssamhälle förutsätter att de som bryter mot lagen lagförs och straffas. Det är viktigt för att skydda laglydiga, ge brottsoffer upprättelse och för att upprätthålla ett signalsystem om vad som är rätt och fel, men också för att ge förbrytaren möjlighet att sona sitt brott. Människan är en moralisk varelse som hela tiden har ansvar att förhålla sig till vad som är rätt och fel. Den som har tagit sitt straff har sonat sitt brott och har med det återupprättats och fått en chans att i andras ögon återinträda i samhället som en ansvarstagande person. Straff är därför ett nödvändigt inslag i rättsskipningen.

Tiden då straffet avtjänas ska användas på ett meningsfullt sätt genom insatser som möjliggör ett liv utan brottslighet. Behandling mot alkohol- och narkotikamissbruk samt utbildning och arbetsträning bör erbjudas. Anstalterna ska hållas drogfria. Frigivningen måste förberedas i god tid. För att undvika återfall bör den frigivne få hjälp att skaffa bostad, arbete eller annan typ av meningsfull sysselsättning. Det är även viktigt att det sociala kontaktnätet stärks. Satsningar på kriminalvården bör ses som ett sätt att minska brottsligheten i framtiden.

Återuppta utredning om kriminalvården

Kristdemokraterna var med och tillförde stora anslagsökningar till Kriminalvården. Samtidigt har Kriminalvården i dag delvis ändrade förutsättningar som hänger samman med förändringar i klientsammansättningen. Därför fanns det skäl att göra en samlad analys av kostnadsutvecklingen inom Kriminalvårdens olika verksamheter. Allians-

regeringen tillsatte därför 2014 utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård (dir 2014:99), med uppdraget att analysera kostnadseffektiviteten i Kriminalvården samt föreslå hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas och förstärkas, bland annat genom nya former för samverkan med andra myndigheter och aktörer. Utredaren fick i uppdrag att redovisa hur Kriminalvårdens kostnader för anstalt, häkte, frivård respektive transporttjänst har utvecklats sedan 2004. Vidare skulle utredaren analysera om fördelningen av kostnaderna var ändamålsenliga och avspeglade regeringens prioriteringar. En internationell jämförelse skulle göras och framgångsrika internationella exempel på återfallsförebyggande åtgärder studeras. Uppdraget skulle redovisas innan 2015 års utgång. Den rödgröna regeringen lade dock ner utredningen. Vi anser att en sådan utredning som den nedlagda är av stor betydelse och att en sådan därför behöver tillsättas snarast möjligt. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Missbruk i fängelser

Narkotika är ett stort problem i kriminalvården. Dagligen tar kriminalvården hand om mellan 9 000 och 10 000 personer som har mer eller mindre uttalade problem med narkotika. Under Alliansens tid vid regeringsmakten har kriminalvården satsat på en utbyggd vård för att möta missbruksproblem. Under 2016 gick drygt en fjärdedel av de intagna på anstalt ett helt behandlingsprogram innan de frigavs. Samma år hade ungefär 60 procent av de intagna ett missbruk, vanligast var narkotikamissbruk. Bara 37 procent hade inget känt missbruk alls. 10 procent hade alkoholmissbruk, 30 procent missbrukade narkotika och 18 procent hade ett blandmissbruk. Bland frivårdsklienterna var missbruk ännu vanligare, cirka 3 av 4 hade en missbruksproblematik, endast 20 procent hade ingen känd missbruksproblematik.

Att droger förekommer på anstalter är alldeles för vanligt. 2016 gjorde 601 drogtestar som gav positivt utslag, och över 2 200 vägranden att lämna drogprov rapporterades.

Det är viktigt att alla anstalter är drogfria och att personalen ges resurser och möjlighet att kontrollera att drogfriheten efterlevs. Det ska råda nolltolerans mot narkotikamissbruk. Narkotikamissbruk på anstalt medför ofta ett hotfullt klimat.

Behandling ska erbjudas dem som så behöver. Samtliga institutioner ska naturligtvis vara drogfria. Vid misstanke om missbruk ska tester utföras. Vid vägran att lämna urinprov ska anmärkningssystemet användas, vilket ska kunna leda till en senarelagd villkorlig frigivning. Detta bör ges regeringen till känna.

För att motverka förekomsten av narkotika och även andra otillåtna försändelser bör dessa kontrolleras mer noggrant. Kristdemokraterna och Alliansen har lagt fram förslag på hur vi ska kunna hindra kriminell verksamhet från att fortgå i landets fängelser. Ett sätt att minimera risken för kriminell verksamhet, såsom införsel av narkotika till anstalt, är ökad kontroll av försändelser till och från den intagne i anstalt.

Motverka radikalisering

Kriminalvården har av regeringen fått i uppdrag att kartlägga metoder och arbetssätt för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism bland intagna på svenska fängelser. Kriminalvården ska studera hur andra länders arbete ser ut för att motverka radikalisering i fängelsemiljö och kriminalvården i stort. Kristdemokraterna anser att

arbetet är angeläget och vill intensifiera arbetet med att motverka radikaliserings och rekrytering i svenska fängelser. Det är också angeläget att regeringen kontinuerligt följer upp Kriminalvårdens uppdrag att motverka radikaliserings.

I Överenskommelsen om åtgärder mot terrorism som slöts mellan regeringen och allianspartierna i juni beslutades att nationella insatsteam mot extremism skulle införas, att en permanent funktion för nationell samordning inrättas och ett stärkt stöd till avhoppare byggs upp. I detta ingår att ta fram nationell vägledning och uppföljning, en förstärkning av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) uppdrag på området och att Skolverket ska genomföra en kompetensutveckling så att lärare bättre ska kunna hantera rasism och extremism i klassrummet bland elever i riskzonen. I detta arbete måste kriminalvården medverka. I flera fall av terrorism runt om i Europa är det personer som sedan tidigare är kända av polisen som kriminella, men inte som jihadister, som ligger bakom. Det finns en risk att dessa radikaliseras och eftersom de redan bevisat sig besitta ett våldskapital är det rimligt att anta att det ligger närmare till hands för dessa att genomföra våldsdåd än för andra. Kriminalvården har här en mycket viktig roll i att upptäcka, larma om och bekämpa extremism. Detta bör ges regeringen till känna.

Villkorad frigivning

Kristdemokraterna menar att personer som inte sköter sig i fängelse inte heller ska kunna frigges villkorligt utan först efter att hela den utdömda strafftiden löpt ut. Det skapar drivkrafter att följa de regler som finns, att delta i behandlingsprogram och att ta de drogtesterna som man ombeds att ta.

Därtill bör förändringar övervägas när det gäller möjligheten till villkorligt medgiven frihet. Det är inte rimligt att de som återfallit i likartad brottslighet och på nytt döms till fängelse per automatik frigges villkorligt efter att två tredjedelar av det utdömda fängelsestraffet verkställts. Återfallsförbrytare bör avtjäna en tid i fängelset som helt och hållet motsvarar straffvärdet för det eller de nya brott hon eller han dömts för. Tiden i anstalt bör dock följas av en tidsperiod då den intagne ges möjlighet att återanpassa sig till ett liv i frihet. Vi anser att den som återfaller i brott och döms till ett nytt fängelsestraff ska avtjäna tre fjärdedelar av det nya straffet.

Villkorlig frigivning bör även föregås av en farlighetsbedömning. Den så kallade Hagamannen som dömdes för en rad överfallsvåldtäkter samt mordförsök bedömdes fortfarande vara farlig när han släpptes på villkorlig frigivning. Det är bra att reglerna nu ses över.

Sedan riksdagsåret 2014/15 finns det ett tillkännagivande för regeringen om att skärpa reglerna för villkorlig frigivning för de som återfallit i likartad brottslighet. Kristdemokraterna uppmanar regeringen att snarast verkställa detta.

Unga klienter med restriktioner på häkte

Sverige har under flera års tid kritiserats av FN:s tortyrkommitté och barnkommitté för att unga på häkten idag sitter med restriktioner som innebär att de inte har någon egentlig kontakt med andra människor.

Varje enskild restriktion ska, enligt nya riktlinjer, motiveras av åklagaren och det ska dokumenteras. Fortlöpande ska restriktionerna omprövas. Av de 9 500 personer som årligen häktas i Sverige är det ungefär två tredjedelar som har restriktioner, oftast under

den första tiden. Vi menar att restriktioner och isolering för barn ska användas med yttersta försiktighet för att häktetiden inte ska skada den häktade.

Regeringen har utsett en utredare vars uppdrag var att lämna förslag till att minska användningen av häktning och restriktioner (dir. 2015:80) och som nyligen presenterat sina slutsatser. Utredningens uppfattning är att restriktioner används i större utsträckning än vad som är motiverat, och det finns anledning att tro att vi i Sverige överdriver risken för att den som är häktad utan restriktioner agerar illojalt.

Sammantaget anser utredningen att det krävs en genomgripande förändring i synen på häktning och den kultur som omgärdar och har omgärdat denna fråga. Utredningen anser vidare att det är angeläget att antalet barn som är intagna på häkten minskar väsentligt. För detta behövs ny lagstiftning.

Utredningens förslag innebär bland annat nya alternativ till häktning, begränsning av häktningstiderna, utökad restriktionsprövning av domstolarna, lagstiftad rätt till mänsklig kontakt och särskilda regler för frihetsberövade barn. Det är nu viktigt att höra remissinstanserna och därefter fortsätta beredningen. Detta bör ges regeringen till känna.

Familjefokus i fängelse

Allt för många återfaller i kriminalitet efter att de avtjänat sitt straff. Här krävs förstärkningar för att minska antalet återfall. Därtill riskerar sex av tio barn som har någon förälder i fängelse att själva hamna i brottslighet.

Det är viktigt att arbeta förebyggande i fängelserna. I Wales har man lyckats vända trenden genom en familjemetod där man arbetar med att hitta drivkraften i föräldraskapet hos den intagne, öka antalet besök och göra besöksrummen i fängelserna mer familjevänliga för att skapa en miljö som är mer välkomnande för barn. Genom att arbeta med ett ökat familjefokus inom kriminalvården i Sverige kan stora vinster göras för den enskilde internen, för barnen till denne och i det brottsförebyggande arbetet och för samhällsekonomin i stort. Detta bör ges regeringen till känna.

Gör det lättare att hitta lämplig påföljd för unga brottslingar

Kristdemokraterna anser att man bör införa en möjlighet att döma ut fler olika typer av påföljder för unga lagöverträdare, däribland omplacering, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning.

En statlig utredning har gjort en översyn av det svenska påföljdssystemet. Utredningen föreslår bland annat att det införs två nya ungdomspåföljder: kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. Dessa påföljder syftar till att fylla det ”glapp” som idag finns när det gäller att finna lämplig påföljd för unga lagöverträdare. Det handlar dels om när den unge är ovillig att delta i ungdomstjänst eller ungdomsvård eller om vårdbehov saknas, samt om de fall då ungdomstjänst inte skulle vara tillräckligt ingripande samtidigt som det inte finns tillräckliga skäl för sluten ungdomsvård. Kontaktskyldighet för unga ska motsvara vad som i dag kan ingå i åtgärden särskilt kvalificerad kontaktperson enligt socialtjänstlagstiftningen. Socialnämnden i den unges hemort ska vara huvudman för påföljden. Ungdoms-

övervakning ska innefatta tydliga inskränkningar i den unges rörelsefrihet, utan att det innebär institutionsvistelse. Utredningens förslag är bra och bör genomföras.

Elektronisk övervakning bör användas i ökad utsträckning för personer 15–17 år. Detta skapar möjlighet för dem att leva ett skötsamt liv, samtidigt som frihetsberövande kan undvikas. Frihetsberövande leder till ökad risk att den unge får en brottslig identitet.

Möjligheten bör också införas att döma ungdomar 15–17 år till kontaktskyldighet liknande kvalificerad kontaktperson som finns för personer under 15 år och skyddstillsyn för vuxna. Påföljdsutredningen föreslog att en ny ungdomspåföljd kallad kontaktskyldighet för unga införs. Även ungdomsövervakning finns föreslaget där. Detta bereds fortfarande i Regeringskansliet.

En påföljd som skulle kunna användas vore en tillfällig omplacering av den unge till en form av fosterhem på annan ort. Detta bör finnas som ett alternativ för den som är motiverad, som ett alternativ till kortare tid av sluten ungdomsvård.

Riksdagen tillkännagav under riksdagsåret 2014/15 för regeringen att se över hur unga under 18 år ska kunna dömas till helgavskiljning med elektronisk fotboja, efter ett förslag från Alliansen. Regeringen har nu mottagit en utredning, ”Nya ungdomspåföljder” (Ds 2017:25). Förslagen bör skyndsamt genomföras.

Ökat antal platser vid Statens institutionsstyrelse (Sis)

De flesta barn och unga som behöver samhällsvård för att exempelvis komma bort från droger och kriminalitet kan få hjälp i familjehem eller på HVB-hem. För de barn och unga som behöver stå under särskilt noggrann tillsyn för att vården ska kunna genomföras är dock en skyndsamt placering på Sis i många fall det enda alternativet. Efterfrågan på fler platser har ökat, och för Kristdemokraterna är det prioriterat att öka antalet platser.

Regeringen har föreslagit att Sis anslag förstärks med 110 miljoner 2018 och 150 miljoner kronor per år 2019–2021. Vi instämmer i behovet, men utökar Sis anslag ytterligare med 27 miljoner kronor 2018–2020, under utgiftsområde 9.

Minska risken för skulduppbyggnad under tiden på anstalt

Den som är intagen på anstalt är frihetsberövad, med allt vad det innebär. Bland annat kan det innebära att det blir svårare för den intagne att sköta sin privatekonomi. Detta riskerar att leda till att räkningar och hyror ligger obetalda och att ett skuldborg därmed byggs upp. Det är mycket viktigt att motverka för att återgången till ett normalt, laglydigt liv ska bli smidigare och enklare när den intagne återfår sin frihet. Alla som avtjänar ett straff i Sverige i dag får en personlig planering för strafftiden, en så kallad verkställighetsplan. Alliansen kräver att skuldsanering också beaktas i den verkställighetsplan som upprättas i början av verkställigheten. Åtgärder för att minska den intagnes skuldbörda, men som även syftar till att etablera kontakt med Kronofogdemyndigheten och andra relevanta aktörer, bör vidtas.

Tiden efter avslutat straff

Kriminalvårdens ansvar ska upphöra först då kontakt upprättats med socialförvaltningen, arbetsliv, hyresvärd och andra aktörer som medverkar till att den frigivne kan starta i ett fungerande liv i samhället.

Genom regleringsbrev ska Arbetsförmedlingen få ett tydligt uppdrag att samverka med Kriminalvården kring utslussningen av personer som friges från fängelser eller sluten ungdomsvård.

I socialtjänstlagen ska en tydlig skyldighet införas för kommunerna att samverka med Kriminalvården kring utslussning av personer från fängelser eller sluten ungdomsvård.

Det är oerhört viktigt att samhällets stöttning fortsätter även efter avtjänat straff. Den frigivne behöver ofta hjälp till bostad, arbete, utbildning och andra återanpassande åtgärder för att möjligheten att kunna leva ett liv utan brottlighet ska maximeras. När någon friges utan vettig sysselsättning, utan bostad, utan socialt nätverk drivs de återigen rakt i armarna på de kriminella kretsarna.

Det civila samhällets betydelse

Frivilligorganisationer ska ha en naturlig plats i återanpassningen av den dömda, både före och efter frigivningen. Det civila samhället har redan idag stor betydelse för att stötta tidigare dömda personers återanpassning. Föreningar bör uppmuntras att finnas med som en del i livet före och efter frigivningen. Avhopparjourer, dit kriminella kan vända sig när de vill lämna sitt kriminella liv, har sedan flera år drivs av bland andra Exit Fryshuset (främst avhoppare från nazistisk miljö), Kriminellas revansch i samhället (KRIS) och X-CONS. Vi kan inte utgå ifrån att civilsamhället kommer att ställa upp automatiskt om inte de ekonomiska förutsättningarna finns. Avdragsrätt för gåvor till ideella föreningar, vilket Kristdemokraterna drev igenom under alliansregeringen men som avskaffats under nuvarande regering, är ett viktigt steg för att stödja civilsamhället ekonomiskt. Vi kräver därför att denna rätt återinförs.

Kristdemokraterna vill också ge frivilligorganisationer ersättning i förhållande till hur väl de lyckas återanpassa tidigare dömda.

På senare år har begreppet ”social impact bonds”, sociala utfallskontrakt, etablerats i Storbritannien. Detta innebär att civilsamhället får ekonomisk ersättning från staten i förhållande till hur väl man lyckas med att återanpassa tidigare brottslingar. De fördelar som antas finnas med sociala utfallskontrakt är bland annat incitamentet att nå resultat, samt att privat finansiering kan tillhandahållas för att skapa en infrastruktur för rehabilitering. Även om man ännu inte kan fastslå att sociala utfallskontrakt ger tydliga positiva resultat, är konceptet tillräckligt intressant för att provas också i Sverige. Detta bör ges regeringen till känna.

Andreas Carlson (KD)

Sofia Damm (KD)

Mikael Oscarsson (KD)

Tuve Skånberg (KD)